

Εἰς τὸ Topkapu Serai , τοῦ ὁποῖου
τὸ ἀρχαιότατον μέρος ἀνατρέχει εἰς τὸν
Πορθητὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως Sultan
Mehmed II Fatih , ἐφυλάττοντο δύο

+ Πάνιδο
+ Ραχίτ
+ 40 Stuk
+ ἐκφυγὴν
+ τὴν

σπουδαῖα ἔγγραφα ὑπὸ τοὺς ἀριθμοὺς Haz-
ne 1835 καὶ Saray 16/II41, τὰ ὁποῖα

ἀφορῶσιν τὰ ἱδρύματα, εἰς τὴν νέαν κα-
τακτηθεῖσαν, τὴν ὡς πρωτεύουσαν τοῦ κράτους προοριζομένην πόλιν. Οὐ-
δὲν ~~ἐκ αὐτῶν~~ τῶν δύο ἔγγράφων εἶνε τὸ πρωτότυπον, ~~εἶνε~~ καὶ τὰ δύο ~~εἶνε~~
ἐπίσημα ἀντίγραφα αὐτῶν, ὥστε αὐτὰ ἐκτός τῶν ἐκ τῆς ἀντιγραφῆς λαθῶν
ἀποδίδουν ἐπακριβῶς τὸ πρωτότυπον κείμενον. Δυστυχῶς ἡ εἰς τὸ τέλος
ὑποτιθεμένη χρονολογία καὶ ὑπογραφή δὲν ἀντεγράφησαν. Ἀμφότερα τὰ
ἔγγραφα εἶνε ~~ὁλοκληρῶς~~ συντεταγμένα εἰς τὴν ἀραβικὴν.

Zwei Stiftungsurkunden
der Sultans Mehmed II Fatih
von Tahsin Uz: Direktor Museum
Topkapu Seray
Herausgegeben Engeleitet
Istanbuler Mitteilungen
Herausgegeben v. der Abteilung
Istanbul des Archäologischen
Institutes des Deutschen
Reiches. Heft 1935, 4

Πάνιδο καὶ ἐκφυγὴν

I. Τὸ ἂν ἔγγραφον Hazne 1835 (τοῦ καίθεντος εἰς τὰς Σελ. I-I5) εἶνε
γραμμένον ἐν ῥόλῳ μήκους 7,20 μ. καὶ πλάτους 37 ἐκ.μ. συγκεκολλημένον καὶ ~~καίθεντος~~ ἀπὸ ἑνὸς πράσινου
ὑφάσματος συναρμοσμένον, τὸ ὁποῖον εἶναι ἐπιτεθεῖ εἰς τὰ περιθώρια τῶν
σελίδων, οὕτω αἱ σελίδες τοῦ κειμένου εἶνε στριφωμένες ἀπὸ δύο στε-
νὰ κατὰ μήκος ραμμένα περιθώρια. Ἐκτός αὐτῶν κατὰ μήκος τοῦ ὅλου ῥό-
λου δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ἐκτείνονται δύο λεπταὶ γραμμαί, αἱ ὁποῖαι
πλαισιώνουν τὸ γραμμένον μέρος, πλάτους 20 ἐκ.μ.. Τὸ ἔγγραφον εἶνε
ῥαῖο δείγμα τῶν ἔγγράφων τῆς ὀθωμανικῆς καγκελαρίας κατὰ τοὺς πρῶ-
τους χρόνους. 41,5 ἐκ.μ. κάτωθεν τοῦ ἄνω περιθωρίου εὐρίσκεται ἡ ἐ-
πιγραφή, τὸ ἄκρον ἄκρον τῶν καλλιγράφων, ἐπεξεργασμένη με ὑπερβο-
λικῶς ῥαῖα χρώματα (γαλάζιο βάθος, ἀπὸ ἐπάνω χρυσὸ καὶ κόκκινο, ἐ-
πίσης λίγόν λευκόν) τῆς ὁποίας ὁ τύπος μέ χρυσὸν εἶνε γραμμένον. Ἀκο-
λουθεῖ ὁ ἀπὸ χρυσοῦ τραβηγμένος Tugra τοῦ Σουλτάνου Mehmed II τοπο-
θετημένος εἰς τὸ ἀριστερόν περιθώριον - ὡς ἐπικύρωσις τῆς ὁρθῆς ἀν-
τιγραφῆς ἀπὸ τὸν Kadiasker (Alâeddin) Ali b. Yûsuf al-Fenârî (στ. 903)
ὁ ὁποῖος ἐπὶ Mehmed II ἐπὶ δέκα ἔτη κατεῖχε αὐτότὸ ὑπουργεῖον (βλ.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΔΟΗΝΤΕΝ

καὶ εἰς τὰς αἰ-
τήρειαι τοῦ Ἰου-
δαίου καὶ τοῦ Ἰσρα-
ῆλ καὶ τῆς κοινότητι τοῦ
ἁγίου ἀποδοῦναι τὴν πρ-
οφητεῖαν τοῦ Μ

τό _n δύναται προ

χε τήν μορφήν βιβλίου, ὅπως καί τό ἀντίγραφον, τό ὁποῖον μεταξὺ ἡμῶν φυλάττεται. Αὐτό τό βιβλίον ἀποτελεῖται ἀπό 75 φύλλα γυαλιστεροῦ χάρτου σχήματος 22X36 ἐκ.μ. μέ χρυσό περίβλημα μέ 12,5X26/5 ἐκ.μ. Ἡ ἀρίθμωσις τῶν φύλλων εἶνε κατὰ μέγα μέρος ξεθωριασμένη. Τό κείμενον ἀρχίζει ἀπό τό φ. IV (2.2) μέ χρυσόν περίβλημα περίξ μία χρυσή παρυσή ἀκολουθουμένη ἀπό πικρά ξεχωριστό τύπο ζωγραφικῆς (Basmala-Formel) εἰς τό ὡραῖον δερμάτινον περικάλυμμα (τυπωμένον εἰς τήν Zel. I) εἶνε δελτίον μεταγενεστέρης χρονολογίας, τό ὁποῖον φέρει τήν σημείωσιν : "Ἀντίγραφον τοῦ Vakfiye τοῦ ἀποθανόντος σουλτάνου Μεχμέτ Χάν".

Τό ἀντίγραφον ἔχει γίνει ἀπό τό πρωτότυπον τοῦ ἱδρυτικοῦ ἐγγράφου τοῦ μακαρίου σουλτάνου Μεχμέτ Β. Μουράτ Χάν, ὅπως καθαρά δεικνύει ἡ ἐκ τοῦ κειμένου διὰ μιᾶς ὀριζοντίας γραμμῆς ἀποχωρισμένη τελευταία σημείωσις, τοῦ ὁποίου παρατίθεται ὁ ἀπό χρυσό τραβηγμένος Τούγρα, εἰς τό ὡραῖον περιθώριον, κάθετος τοῦ κειμένου, εἰς τό κάτω ἡμισυ τοῦ ὁποίου τοῦ ἀντιγράφου εἶνε ἡ σημείωσις ἡ ὁποία ξεδιαλύνει ὅτι ἡ μεταγραφή (ἀπό τό πρωτότυπον) ἐγίνε εἰς τās B.zi'lka'da d.j.901, ἡτοι 19 Ἰουλίου 1496 (2.149). Οὕτω τό ἀντίγραφον δι' αὐτῆς τῆς σημειώσεως εἶνε ἀκριβῶς χρονολογημένον. Διὰ τό πρωτότυπον ἀφήνει νά υποθέσωμεν ὅτι θά ἐγίνε εἰς τὰ τελευταῖα χρόνια τοῦ σουλτάνου Μεχμέτ II. (1481). "τό νέον μεγάλο τζαμί" τοῦ κατακτητοῦ (Φατίχ-Τζαμί), τό ὁποῖον ἐν αὐτῷ παίζει κάποιον ρόλον, ἀνηγέρθη κατὰ τὰ ἔτη 1463-1470, τὰ τεῖχη τοῦ νέου Σεράϊ, τὰ ὁποῖα ἐπίσης μνημονεύονται, ἦσαν τελειωμένα τῷ 1472. Δέν εἶνε λοιπόν πολύ ἀπεμακρυσμένον τοῦ χρόνου ὅτε ὁ ἀντιγραφεὺς τήν ἀντιγραφὴν τοῦ ἀπέσπασε, ὀλίγον πρό τῆς ἄνω χρονολογίας. Ὅτι ἡ ἀντιγραφὴ ἐγίνε πραγματικῶς εἰς τούτους χρόνους τοῦ σουλτάνου Βαγιαζίτ, ἐξάγεται ἐπίσης ἀπό τόν παρατιθέμενον, ὁμοίως ἀπό χρυσόν τραβηγμένον Τούγραν (2.4) εἰς τό κείμενον, ἐκεῖ ὅπου ἀρχίζει τό κύριον μέρος μετὰ τήν πρὸς θεόν δόξαν καί τοῦ προφήτου του, ὅπως ἡ ἀπονομή τοῦ πρωτοτύπου εἰς τόν Μεχμέτ II, διὰ τήν ὀνομασίαν του ὡς ἱδρυτοῦ

ἀσφαλίζεται (Σ.8) καὶ ἀπὸ τὴν ἐπὶ τῶν σελίδων παρατιθεμένην τιτλο-
λογίαν. (Σ.5-8)

Ἡ χορήγησις ἀφορᾷ 1) τὴν Ἀγίαν Σοφίαν 2) Zeyrek Câmî · 1
(Παντοκράτωρ) 3) τὸ Τζαμί στὸ Γαλατᾶ (Ἀράπ Τζαμί), εἰς τὸ ὁποῖον
ἡ ἐκκλησία Mese Domenikos μετεβλήθη 4) τὴν εἰς Τζαμί μεταβληθεῖσαν
ἐκκλησίαν, εἰς Σηλυβρίαν (Σ.12), 5) τὴν ἐκκλησίαν (Παντεπόπτης) τὴν
μεταβληθεῖσαν εἰς Τζαμί, 6) τὰ ξένα πανδοχεῖα (1 Imâret) διὰ τοῦς
Ulema καὶ Derwische μίαν νεωτέραν ἐκκλησίαν, γνωστὴ ὡς Kalenderhane
(συνήθως - ὅμως βλ. καὶ Σελ. XIII ἴσως λανθασμένως - συνταυτίζεται
μέ τὴν Μαρίαν Διακόνισσαν) (Σελ.13), 7) τὸ καινούργιο Τζαμί "θα-
τίχ-Τζαμί" καὶ τὰ εἰς αὐτὸ ἀνήκοντα, 8) Μεδρεσέν, 9) Βιβλιοθήκην
(Σ.14), 10) Γηροκομεῖον (Dâr es-sifâ καὶ II) Imâret, τελευταίως
12) ἓνα Τζαμί εἰς τὸ "νέον κάστρον" (ἦτοι εἰς τὸ Τόπκαπου Ζερράϊ
κεῖμενον, τὸ ὁποῖον πρότινος μεταβλήθη εἰς βιβλιοθήκην), εἰς τὸ
ὁποῖον εἰς τὴν κατὰ Παρασκευὴν γεννηθεῖσαν ἀκολουθίαν ἐπιτρέπεται
ἡ εἴσοδος εἰς πάντας (Σ.15).
Ταῦτα εἰς τὴν ἱστορικὴν τοπογραφίαν εὐρίσκονται πολὺ τι-
μώταται μαρτυρίαι εἰς μέγαν ὄρισμόν εἰς τὸ ἀκολουθοῦν τιμῆμα, εἰς
τὸ ὁποῖον ἀπαριθμεῖται, τί ἐκκληροδοτήθη εἰς αὐτά τὰ ἱδρύματα πρὸς
ἐπικαρπίαν: οὕτω ὅλη ἡ Σηλυβρία (Σ.17 Tekfurdağı κατόπιν μία γραμ-
μὴ χωρίᾳ καὶ λειβάδιᾳ (Σ.18-20), ὅλα εἰς τὴν περιοχὴν Tekfurdağı
Kirkkilise (Ζαρόντα ἑκκλησιῶν) Βιζύης, καὶ Τσοόρλου κεῖμενα · εἰς
τὴν πρώτην θέσιν ἴσταται πάλιν, ὅπως εἰς τὸν ἄλλον Vaqfiye ἡ Πά-
νιδος (Banados) ἐπίσης καὶ τὰ ἐκεῖ ἀπαριθμισμένα ὀνόματα τόπων
καὶ λειβαδιῶν ἁλλῶς ἐπαναλαμβανόμενα, ἔχουν ὅμως καὶ μερικὰ ὀνό-
ματα προστεθεῖ.

Παρατηρητέον ὅτι ἐδῶ ἐκτός τῶν ἄνωθεν 12 ὀνομασθέντων ἱδρυ-
μάτων, παραχωρεῖται πρὸς κάρπωσιν τὸ μνημονευθέν vakvermögen, ἀ-
κόμη ἐν σχολεῖον, εἰς τὴν Δυτικὴν κύλην τῆς Ἀγίας Σοφίας (Σ.132)
καὶ προστίθεται τὸ Τζαμί Vefâzâde (Σ.135), διὰ τὸ τελευταῖον ὡς
καὶ τὸ δι' αὐτὸ ἱδρυθὲν λουτρόν (χαμάμι) ἐτοποθετήθη ἰσοβίως ὡς
Mütevelli ὁ Scheich Vefâzâde (st. 896 μεγάρας).

5

Τό ἀνωτέρω διάταγμα ἐγγυᾶται εἰς τόν ἱδρυτὴν καί τοὺς ἀπο-
γόνους του ὡς Mattielli τοῦ ὅλου συμπλέγματος τοῦ ἱδρύματος με-
τά τὴν ἐκλειψιν τοῦ οἴκου Ὀσμάν, εἰς τὸν ἐκάστοτε ἀρχηγόν (Σ.Ι.42
Ἀκολουθοῦν διαταγαί σχετικαί μετὰ τὴν λογιστικὴν καί τὸν ἔλεγχον
τῆς διοικήσεως, π.χ. νά συγκεντρώνωνται κάθε ἕξ μῆνας εἰς τό Φε-
τίχ Τζαμί, ὁ κληρὸς, ὁ σύλλογος τῶν καθηγητῶν, καί οἱ ἄλλοτε διο-
ρισθέντες ὡς διευθύνται τοῦ ἱδρύματος, νά ἀναγινώσκωσι ὁμοῦ ὅλοι
τό ἔγγραφον καί νά ἐξακριβώνουν τὴν προσήλωσιν εἰς τὰς διαταγὰς
αὐτοῦ. Ἀκολουθοῦν οἱ λοιποὶ τύποι μέχρι τῆς ἀποσπασθείσης χρονο-
λογίας.

Ἐκ τῶν δύο ἐδῶ ἀναφερομένων ἐγγράφων, τὸ δεύτερον ἀναμφιβό-
λως εἶνε τὸ σπουδαιότερον. ^{ὡς} ~~ἀπὸ τῶν~~ πρῶτον ἐν σχέσει μετὰ αὐτόεινε
ὡς περίληψις.

Ἡ σημασία ἀμφοτέρων τῶν ἐγγράφων, ὡς ἱστορικά δείγματα ἐπο-
χῆς, ἀπὸ τῆς σπανίως μόνον ἐπιδεικνύμενης ἔγγραφας, δὲν ἔχει ἐνάγκη
μετὰ τὰ λεχθέντα εὐρυτέρας διασημύσεως, ἐκτός τούτου, αὐτὰ παρί-
στανται ὡς σπουδαῖαι πηγαὶ διὰ τὴν ἱστορικὴν τοπογραφίαν τῆς Κων-
σταντινουπόλεως καὶ Ἀνατολικῆς Θράκης, θά δυνηθῇ τις ἐπιστημονι-
κῶς ἱστορικῶς ἀπὸ διαφόρους κατευθύνσεις ν' ἀξιοποιήσῃ. Οὐχὶ τελευ-
ταίως, παρουσιάζουν αὐτὰ σπουδαίαν πρώτην ὕλην διὰ τὴν σπουδὴν
τοῦ τρόπου τῆς λειτουργίας τῶν μωαμεθανικῶν ἱδρυμάτων, τὰ ὅποια
εἰς τὴν κοινωνικὴν καί οἰκονομικὴν ἀνύψωσιν τοῦ ἰσλαμικοῦ κράτους
ἐπαιξαν σπουδαῖον ρόλον.

Ἀπὸ καιροῦ κάτοχος τῶν ἐγγράφων, ὑπέδειξα αὐτὰ εἰς τὸν κύρι-
ον Paul Wittek τοῦ Γερμανικοῦ ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου εἰς τὴν
Ἀνσταντινουπόλιν, ὁ ὅποιος ἐπιδεικνύει ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον τῆς
ἐξερευνήσεως τῆς ἱστορίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ κ. Wittek
ταχέως ἐπέισθη περὶ τῆς σπουδαιότητος ἀμφοτέρων τῶν ἐγγράφων καί
μέ ἐκάλεσε νά δημοσιεύσω αὐτὰ μετὰ τὴν σειρὰν των εἰς Facsimile-
Druck. Ἐδέχθην μετὰ χαρᾶς αὐτὴν τὴν πρόσκλησιν. Δυστυχῶς ὁ σκο-

6
πρός τοῦ κ. Wittek δηλαδή νά προσφέρῃ σχολιασμένην μετάφρασιν καί
πίνακα, τό ὁποῖον ἐσήμαινεν ἐπίγονον ἐργασίαν, διὰ τήν συνέχισιν
ἀπό τήν Κωνσταντινούπολιν διαμφισβητεῖται, καί ἤτο ἐπίσης τῆς γνώ-
μης, ὅτι τά ἔγγραφα πρὸς τό παρόν μόνον δι' ἀνατυπώσεως θά ἐγίνον-
το προσιτά γρήγορα εἰς τήν γενικήν σπουδὴν, μάλιστα οὕτως ἢ ἄλλως
πραγματική ἐξάντλησις παρομοίων μόνον διὰ συρροῆς καί συμπράξεως
διαφόρων εἰδικότητων δυνατόν εἶνε. Αὕτῃ ἡ σπουδή ἐδῶ μόνον ἀπό δι-
αφόρους πλευράς δύναται νά ἐξετασθῇ. Ὡς πρώτη διαφώτισις πρέπει
νά χρησιμεύσῃ ἡ προπαρασσομένη εἰσαγωγή, διὰ τῆς ὁποίας τήν σύνταξιν
φιλικῶς μέ εἶχε βοηθήσῃ ὁ κ. Wittek, ὅστις ἀφωσιώθη μέ τά ἔγγραφα
αὐτά ἐλθὼν ἤδη εἰς τά καθέκαστα. Ἐλπίζω ὅτι ἀμφοτέρω, τά ὁποῖα
ἀκολουθοῦν τήν συνέχειαν τῆς παρούσης ἐκδόσεως, θά δώσουν μίαν θε-
μελιώδη σπουδὴν. Εἶνε λοιπόν αὐτῶν ἀπαιρέσει τῆς ἱστορικῆς των ἀ-
ξίας, εὐγλωττα δείγματα τῆς θελήσεως, τῆς πνευματικῆς καλλιέργειας
τοῦ δημιουργικοῦ πνεύματος, τοῦ εὐφυϊτικοῦ ταλάντου τῶν Τούρκων,
οἱ ὁποῖοι τήν πόλιν αὐτήν, ἡ ὁποία ἤδη πολὺ πρὸ τοῦ πρῶτου, ἀπὸ
τό ὕψος κατέπεσε, εὖρωστα καί μεγαλοφάνταστα - ὅλα τά στοιχεῖα τοῦ
πληθυσμοῦ, ὑποφέροντα ἢ ὠφελομένα - ὀλίγαχρόνια ἤδη μετὰ τήν κα-
ταστροφὴν εἰς μίαν νέαν ἀνθησιν ὠδηγήθησαν.
